

# BOUDEWIJN I, GRAAF VAN VLAANDEREN

DOOR

E. H. J. NOTERDAEME

H. Sproemberg heeft in een ophefmakende studie over het ontstaan van het graafschap Vlaanderen, Boudewijn I voorgesteld als een « homo novus », die door list en sluwheid en eigen durf, het graafschap Vlaanderen verworven had. Deze voorstelling is intussen reeds door de geschiedschrijvers verworpen geworpen. Boudewijn I, « vassus dominicus » van Karel de Kale, behoorde tot de Frankische aristocratie ; hij was verwant met de graaf van Laon en zelfs reeds « comes », graaf, vooraleer zijn liefdesavontuur met Judith begon. Hij stond in nauwe betrekking met Lodewijk de Stotteraar, de broeder van Judith ; zijn liefde tot deze koningsdochter is wellicht ook daardoor te verklaren<sup>1</sup>. Het is bewezen dat Lodewijk toegestemd heeft in de vlucht van Judith uit Senlis, waar ze onder bewaking verbleef<sup>2</sup>. Met recht besluit J. Dhondt : « Wat H. Sproemberg ook zegge en hoe vernuftig hij ook redene, Boudewijn was volgens het getuigenis van Hincmar, die jaar per jaar zijn Jaarboek bijhield, graaf op het ogenblik van Judith's schaking. Tegen deze ene vaste vermelding van Boudewijn als graaf in 862, kunnen de vernuftige redeneringen van Sproemberg niet opwegen »<sup>1</sup>.

Boudewijn was dus graaf vóór 862. Het is echter nog niet uitgemaakt waar zijn graafschap lag, welk comitatus hij beheerde. Professor F. Ganshof acht het zeer goed mogelijk dat Boudewijn I reeds vóór 862 graaf was van Vlaanderen, misschien zelfs van de gouw « Mempiscus ». Reeds in 1937 schreef deze geleerde : « Nous nous résumerons donc en disant que Baudouin I, « vassus dominicus » de Charles le Chauve, peut fort bien avoir été comte avant 862 et que la Flandre, voire même le Mempisc, peuvent avoir constitué son ressort »<sup>3</sup>.

Het wordt meer en meer waarschijnlijk dat Boudewijn I reeds vóór 862 in het Noorden van het West-Frankische rijk gouwgraaf van de kuststreek was, en meer bepaald, graaf van de gouwen Vlaanderen-Aardenburg en van deze van Waas. We moeten vooreerst rekening houden met de bedreigingen van Boudewijn in 862 een bondgenootschap aan te gaan met Rorik en zijn Noormannen. Rorik was naaste buur van de graaf van die kustgouwen. Een bedreiging met een bondgenootschap met Rorik

(1) H. SPROEMBERG, *Die Entstehung der Grafschaft Flandern*, 1935, blz. 30 : « ... dasz wir ihm (Boudewijn) zuerst im Gefolge des jungen Königs Ludwig von Neustrien begegnen und er auf diesem Wege die Verbindung mit Judith erreichte ». Prof. J. DHONDT, *Het ontstaan van het vorstendom Vlaanderen*, in : *Revue Belge de Philologie et d'Histoire*, 1942, blz. 42.

(2) Ann. Bertin. ad. an. 862, WAITZ, blz. 56 : ... Balduinum comitem, ipso lenocinante, et fratre suo Hludowico consentiente, mutato habitu est secuta. »

(3) F. L. GANSHOF, *Revue belge de Philologie et d'Histoire*, 1937, blz. 375.

wordt zeer verklaarbaar, wanneer deze bedreiging uitgaat van de graaf in dit kustgebied. Dit nu was het laatste wapen dat Boudewijn uitspeelde tegen zijn vertoornde schoonvader en de verbitterde Hincmar, de aartsbisschop van Reims, nadat hij en Judith door deze laatste in de lente van 862 in de ban waren geslagen geweest en zij een toevlucht hadden gezocht in het rijk van Lothar II.

Karel de Kale hield rekening met deze bedreiging en zag het gevaar in. Ook Hincmar doorschouwde de toestand en achtte Boudewijn in staat een bondgenootschap met Rorik aan te gaan. Hij vond het dan ook nodig een brief te schrijven naar Rorik, die zich tot het kristen geloof bekeerd had, om hem te verzoeken Boudewijn niet te ontvangen en geen enkele steun te verlenen : « Rorico Nordmanno... monens etiam, ut Balduinum... nullo modo reciperet neque solatium vel refugium aliquod apud se habere permitteret »<sup>4</sup>. Om zeker te spelen richtte de sluwe Hincmar nog een brief naar Hunger, de bisschop van Utrecht, waarin hij hem vroeg bij Rorik er op aan te dringen, Boudewijn niet te ontvangen en geen hulp te verlenen : « Hortatur autem eundem Hungarium, ut admoneat Roricum Normannum nuper ad fidem Christi conversum, ne recipiat Balduinum, neque praesidium ferat »<sup>5</sup>.

Zelfs bij Paus Niklaas I heeft Boudewijn bedreigd met een bondgenootschap met de Noormannen, en dan wel, zoals uit het voorgaande blijkt, met Rorik. Ook de Paus heeft deze bedreiging ernstig opgenomen. Hij schreef immers tot Karel te Kale : « Verum etiam metuentes, ne propter iram et indignationem vestram, ipse Balduinus se impiis Nortmannis et inimicis ecclesiae sanctae coniugat ».

Hieruit kunnen we besluiten dat Boudewijn reeds vóór 862 een man was met macht en gezag bekleed : hij moest over één of meer graafschappen hebben beschikt en deze lagen waarschijnlijk in de buurt van Roriks gebied.

Deze waarschijnlijkheid wordt nog merkkelijk verhoogd door een feit waarop men tot nu toe nooit de aandacht heeft getrokken en dat nochtans van belang is voor de localisering van het « comitatus » van Boudewijn I in het Noorden van het West-Frankische rijk. Nadat Boudewijn en Judith door Hincmar in de ban waren geslagen, heeft de aartsbisschop van Reims alles in het werk gesteld om hem volledig van alle aanpalende gezagdragers af te zonderen, opdat hij nergens bescherming zou vinden. Op de bisschoppen vooral kon hij druk uitoefenen. Dat hij dit gedaan heeft bij de bisschoppen van West-Francia<sup>6</sup> lijdt geen twijfel ; hij deed echter meer. Hij richtte zich ook tot bisschoppen in het rijk van Lothar II. Het is nu zeer interessant na te gaan tot welke bisschoppen hij zich daar wendt, wie hij meent te moeten waarschuwen. Het is geen toeval dat Hincmar zich richt tot de bisschop van Cambrai en tot deze

(4) Monumenta Germaniae Historica. Epistolarum Tomi VIII, Karolini aevi VI, Fasc. I, 1939, blz. 120.

(5) Ibidem.

(6) Hiermede worden de bisschoppen van het aartsbisdom Reims bedoeld, vooral deze van Noyon-Doornik en Terwaan.

van Utrecht. Hun kerkelijk gebied lag als een gordel rond de pagi Vlaanderen-Aardenburg — Waas en Gent. Hinemar wil Boudewijn afzonderen. Het is duidelijk dat de gouwen waarover Boudewijn I beschikte, grensden aan deze twee bisdommen of ten minste in de onmiddellijke nabijheid lagen. Het bisdom Cambrai had langs de Westkant de Schelde als grenslijn en volgde deze lijn tot over Antwerpen, waar het dan in het Noorden paalde aan het bisdom Utrecht — de gouw Waasland paalde dus langs de Schelde aan het bisdom Cambrai. Zo Boudewijn I ook graaf was, naast Vlaanderen en Aardenburg (pagus Rodanensis), van de pagus Wasiae, dan moest hij vanzelfsprekend, opdat de ring zou sluiten en de gordel volledig zijn, ook de bisschop van Cambrai verwtigten, wat hij dan ook deed. En dat hij de bisschop van Utrecht verwtigtde is er een bewijs voor dat het « comitatus » van Boudewijn in het Noorden aan het bisdom Utrecht paalde, en dat deze dus graaf was van de gouw Vlaanderen-Aardenburg. Gezien de kleine uitgestrektheid van de gouw Waas, is het zo goed als zeker dat hij tenminste over nog één andere gouw heerste : de eerste gouw die daarvoor in aanmerking komt is deze van Vlaanderen-Aardenburg<sup>7</sup>.

Er is een tweede argument voor de localisering van het graafschap of de graafschappen van Boudewijn I langs onze kusten. In 864 beschikte de graaf reeds over het domein Temse in de gouw Waas. Hij schonk immers in dit jaar dit domein aan de Sint-Pietersabdij te Gent : « villam Tempsecam cum ecclesia »<sup>8</sup>. Het is meer dan een vermoeden dat hij sedert 863 graaf was van het Gentse en van Waas en in deze hoedanigheid beschikte over de fiscus Temse, die tot zijn ambtsgoed behoorde<sup>9</sup>. Zo dit waar is, dan hebben we alle reden om te vermoeden dat hij dit ook was vóór 862. De lenen immers die Boudewijn I vóór 862 bezat en die door Karel de Kale in beslag genomen waren geweest<sup>10</sup>, zullen hem na de verzoening teruggegeven zijn geweest door de koning. De sanctie die tegen Boudewijn was genomen geweest, werd, op aandringen van paus Niklaas, ingetrokken. Ter gelegenheid van de officiële erkenning van zijn huwelijk met Judith, werd Boudewijn opnieuw door de koning met « honores », dit is met één of meer graafschappen of abdijen, beleend. Hij werd dus in eer hersteld. Het is niet bekend welke « honores » hij vóór 862 bezat, doch het ligt voor de hand, tenzij men het tegenbewijs aanbrengt, te veronderstellen dat de in eer herstelling hierin zal bestaan hebben, dat hij dezelfde graafschappen zal terugbekomen hebben die in zijn bezit waren vóór 862<sup>11</sup>.

(7) F. GANSHOF, *Vlaanderen onder de eerste graven*, 1944, blz. 10 : « Sinds de regering van Lodewijk de Vrome (814-840) lag het meer in de gewoonte het bestuur van een aantal graafschappen toe te vertrouwen aan éénzelfde gezag.

(8) A. FAYEN, *Liber Traditionum*, Gent, 1906, blz. 51.

(9) F. L. GANSHOF, *Alg. Geschiedenis der Nederlanden*, I, blz. 320 en vgl. *Id.*, *De oorsprong van het graafschap Vlaanderen*, blz. 11 : « In 864 staat hij aan het hoofd der graafschappen Gent en Waas, waarover hij stellig sinds het jaar te voren het bewind voerde ».

(10) H. SPROEMBERG, *Judith*, blz. 922 : Die Lehen Balduins sind ohne Zweifel sofort eingezogen worden ».

(11) « Dominus etiam noster rex filius vester huic desponsationi et coniunctio-

Ook de geschiedenis van de overbrenging der relikwieën van de H. Donatianus naar Brugge kan er als bewijs voor gelden dat Boudewijn I vóór 862 reeds graaf was langs de kuststreek.

De overbrenging van deze relikwieën wordt reeds in de « *Historia ecclesiae Remensis* » door Flodoard omstreeks 950 met de volgende bevestiging bevestigd : « *Hinc Donatianus exstitit episcopus, cuius etiam pignora maritimas in partes episcopii Noviomagensis vel Tornacensis perlata, vario signorum memorantur splendore decorata* ». Uit de tekst die voorafgaat en die volgt op deze passus blijkt duidelijk dat de schrijver niet had kunnen te weet komen welke aartsbisschop van Reims deze relikwieën geschonken had en ook niet aan wie hij ze had gegeven.

Boudewijn V († 1067) schreef naar de aartsbisschop van Reims, Gervasius, om nadere inlichtingen over het leven en de mirakelen van Sint-Donaas. De brief van de graaf ging verloren. Het bestaan ervan is echter bewezen door het antwoord van Gervasius. Deze schreef naar de graaf terug dat er te Reims niets over het leven van Sint-Donaas te vinden was. Dit is reeds een tweede getuigenis. Een derde getuigenis komt van een kanunnik van het kapittel van Sint-Donnas te Brugge, Riquardus, die opzettelijk naar Reims was gezonden geweest, om aldaar het archivarium te onderzoeken en na te gaan of er niets over Sint-Donaas te vinden was. Alle opzoekingen bleven vruchteloos : met spijt liet hij aan de proost van het kapittel te Brugge weten dat hij te Reims niets nieuws over het leven van Sint-Donaas had gevonden <sup>12</sup>.

Uit het voorgaande blijkt zeer duidelijk dat er in het archief te Reims niets te vinden was over Sint-Donaas noch over de mirakelen die hem toegeschreven werden. Over dit laatste ging het in hoofdzaak in de tweede en derde getuigenis <sup>13</sup>. Zelfs over de overbrenging van de relikwieën naar de kuststreek was er niets te vinden, ook niet in de 10<sup>e</sup> eeuw. Flodoard weet te vertellen dat de relikwieën van Maternianus, de voorganger van Sint-Donaas, werden weggeschonken door Hincmar aan Lodewijk de Duitser en dat de relikwieën van Viventius, de opvolger van Sint-Donaas, door Ebbo, de aartsbisschop van Reims, aan de kerk te Vaux in de Ardennen gegeven werden. Over Sint-Donaas heeft Flodoard niets ge-

ni interesse non voluit, sed missis publicae rei ministris, sicut vobis promisit, secundum leges saeculi eos uxoria coniunctione ad invicem copulari permisit et honores Balduino pro vestra solummodo petitione donavit. — Hincmar an Papst Nikolaus I. Anfang 864. » *Monumenta Germaniae Historica, Epistolarum Tomi VIII, Karolini aevi VI, Fasc. I, 1939, blz. 146.*

(12) « *Perscrutanti michi et summo cum studio assidue laboranti Remorum posito in metropoli, quam venerandus pater Donatianus mirae sanctitatis quondam septimus gloriose rexit episcopus, si qua de vita et inclitis actibus eiusdem piissimi principis possem invenire et nulla, proh dolor, preter ea quae ante cognovimus invenienti...* » *Acta SS, XV, blz. 856.* — Ph. GRIERSON, *The translation of the Relics of St. Donatian*, *Revue Bénédictine*, 1937, blz. 172, nota 3.

(13) Gervasius schreef naar Boudewijn V : « *Petistis a me... ut, si qua apud nos reperiri possunt insignis confessoris Donatiani scripta, quae plurima per illum Dominus dignatus est operari miracula, summa diligentia invenirem et inventa mox tuam dilectioni transcriberem* ». *Revue Bénédictine*, 1937, blz. 171 met verzending naar *Acta SS*.

vonden. Het is alsof de inlichtingen over de Translatio met opzet zouden verduisterd geweest zijn. Dan moet dan ook iemand er belang bij gehad hebben dat ze zouden verdwijnen. Wie?

Te Reims was er dus niets te vinden. Wat dacht men over de Translatio van de relikieën van Sint-Donaas, te Brugge, in het kapittel van Sint-Donaas? — Dààr was men overtuigd dat Boudewijn I deze relikwieën gekregen had van de aartsbisschop van Reims en ze gebracht had en geplaatst in zijn kerk, ter ere van O. L. Vrouw opgericht, op de Burg. Onze grote dichter Jacob van Maerlant, die blijkbaar op de kapittelschool van Sint-Donaas gestudeerd had en ons weergeeft wat men er aldaar in de eerste helft der dertiende eeuw over dacht, heeft gedicht over Boudewijn I :

« Die brochte Sente Donase van Riemen,  
Die hi werder hadde dan iemen,  
Ende dedene leggen indie kerke,  
die naer den Aecsen gewerke  
ghemaect was onser Vrouwen teeren.

Dit is ongetwijfeld de trouwe weergave van wat toen algemeen te Brugge aanvaard was : Boudewijn I heeft de relikwieën van Sint-Donaas uit de handen van de aartsbisschop van Reims ontvangen en ze uiteindelijk te Brugge in de O.L.Vrouwkerk op de Burg neergelegd.

De Brugse overlevering wist nog meer te vertellen : vooraleer deze relikwieën naar Brugge te brengen, heeft Boudewijn ze eerst binnengebracht in de kloosterkerk van Torhout. Waarop steunde deze overlevering? In het begin der 12<sup>e</sup> eeuw werd een valse brief opgesteld, zogezegd geschreven door graaf Arnulf I en gericht tot aartsbisschop Hugo. Daarin vermeldt de graaf Arnulf dat Boudewijn I van aartsbisschop Ebbo de relikwieën van Sint-Donaas ontvangen had, ze naar het klooster van Torhout had gebracht en daarna naar Brugge. Dit werd dus in het begin der 12<sup>e</sup> eeuw als een vaststaand feit beschouwd. We zien niet in waarom Torhout hier vermeld zou geworden zijn, moesten de relikwieën er nooit hebben berust. Dit laatste staat dus vast.

Over de persoon die de schenking van de relikwieën gedaan heeft, zijn de geleerden het niet eens. De valse brief van Arnulf I vermeldt als de schenker Ebbo, de aartsbisschop van Reims. Hoe is men in de 12<sup>e</sup> eeuw op die naam gekomen? Kort na het bezoek van de Kanunnik Riquardus naar Reims en zijn opzoekingen aldaar (tussen 1080-1089), ontdekte men te Brugge in de relikwieschrijn van Sint-Donnas (in 1096) een brief van de aartsbisschop Ebbo aan markgraaf Boudewijn I gericht, waarbij Ebbo bevestigde de relikwieën van Sint-Donaas aan Boudewijn I te hebben geschonken. Dit schrijven is algemeen als vals aanvaard. De valse brief van Arnulf I uit de 12<sup>e</sup> eeuw heeft zich gesteund op het valse schrijven in 1096 te voorschijn gehaald. Hoe is men daar op de naam Ebbo gekomen? H. Sproemberg ziet er het werk in van de kanunnik Riquardus, die enkele jaren te voren te Reims ongetwijfeld Flodoard's « Historia » zal nagezien hebben.

Na de vermelding van Donatianus schrijft Flodoard als volgt : « Na de H. Donatianus komt de H. Viventus. « Cuius etiam membra, domno Ebone antistite deferente... super fluvium Mosam translata ». Ook zijn gebeente werd, door Ebbo weggeschonken, naar de Maas overgebracht. De kanunnik Riquardus, aldus H. Sproemberg, zal er uit hebben opge- maakt dat Ebbo — dezelfde Ebbo — ook de relikwieën van Sint-Donaas had weggegeven. Zo is volgens hem de legende van Ebbo ontstaan <sup>14</sup>.

Ebbo past niet in het kader van Boudewijn I. Twee feiten schijnen vast te staan : Boudewijn I heeft de relikwieën ontvangen en hij heeft ze eerst naar Torhout en dan naar Brugge gebracht, en ten tweede, Boudewijn heeft de relikwieën van de aartsbisschop van Reims ontvangen. Het kon Ebbo niet geweest zijn die ze aan Boudewijn schonk. Het is dan Hincmar geweest.

Zo het Hincmar was, dan is het bijna niet waarschijnlijk dat deze, na 862, nadat hij Boudewijn I in de ban had geslagen en hem zo fel had bekampt, de relikwieën zou geschonken hebben. H. Sproemberg, die van Boudewijn een « homo novus » heeft gemaakt, en niet kon aanvaarden dat hij vóór 862 graaf van de gouw Vlaanderen was, ziet zich dan ook verplicht zijn toevlucht te nemen tot iets dat weinig waarschijnlijk is : Hincmar zou hiertoe door de Paus of door de Koning gedwongen zijn geweest. Het heeft er veel van dat we hier staan voor een noodoplossing <sup>15</sup>.

Ph. Grierson blijft vasthouden aan Ebbo als schenker van de relikwieën van Sint-Donaas — volgens deze geleerde heeft Ebbo ze geschonken aan Anskaar ter gelegenheid van de oprichting van het bisdom Hamburg in 831-32. Ze zouden voor Anskaar bestemd zijn geweest. Anskaar zou ze echter eerst voorlopig hebben neergelegd in het klooster — in de « cella » — van Torhout, dat hem geschonken was geweest in verwisseling van de cella van Ronse. Na 843 ging dit klooster voor Hamburg en voor Anskaar verloren. Graaf Boudewijn bracht ze van Torhout naar Brugge. Dit blijft echter een loutere veronderstelling, die door geen enkel archiefstuk gesteund wordt. Nergens is er, in alles wat we over de stichting van Hamburg en het leven van Anskaar kunnen vernemen, sprake van de relieken van Sint-Donaas, terwijl er wel sprake is van de relikwieën van andere aartsbisschoppen van Reims. Ph. Grierson schrijft uitdrukkelijk : « It may therefore be taken as certain that Ebo

(14) SPROEMBERG, *Die Entstehung...* blz. 35 : « Er hat darüber selbst an den Propst von St. Donatian Bericht erstattet und erklärt, dasz es ihm auszer den bekannten Nachrichten nicht möglich gewesen sei, in Reims etwas über den Heiligen zu entdecken. Mit den bekannten Nachrichten spielt er selbstverständlich auf die einzige Quelle über Donatian, nämlich Flodoard, an. Unzweifelhaft hat er die Quelle sorgfältig gelesen und ihm ist natürlich der oben erwähnte Satz, der auf die Bemerkung über Donatian folgte, nicht entgangen. Der Zusammenhang mit dem Ebo-Brief ist hier mit Händen zu greifen.

(15) *Ibidem*, blz. 36 : « Das erscheint merkwürdig einmal bei der berüchtigten Redseligkeit Hinkmars und andererseits bei seiner offen feindseligen Haltung gegen Balduin. Aber wie der Papst den heftig widerstrebenden Erzbischof zur Anerkennung der von ihm bekämpften Ehe Balduins mit Judith zwang, so ist es durchaus wahrscheinlich, dasz entweder der Papst oder der König einen Druck auf Hinkmar ausübte für diese Translation ».

gave to Anskar some relics of at least two archbishops of Rheims, S. S. Sixtus and Sinicius, despite the silence of Flodoard and of the « Vita Anskarii » on the subject. It seems to involve fewer difficulties than any other theory, if we suppose that the relics of S. Donatian were given to Anskar at the same time »<sup>16</sup>.

Er is echter nog een andere voorstelling waarmede Ph. Grierson en H. Sproemberg geen rekening hebben gehouden.

Boudewijn I was reeds graaf van de kunststreek van Vlaanderen-Aardenburg-Waas vóór 862, misschien ook van Mempiscus. Hij heeft graaf Ragnar opgevolgd en moet in 860 reeds in het bezit zijn geweest van het kloosterdomein Torhout. Hij behoorde tot de grafelijke familie van Laon, in de buurt van Reims. Deze moet aan Hincmar niet onbekend zijn geweest. Niet Ebbo, maar Hincmar schonk de relikwieën van Sint-Donaas weg. De legende van Ebbo is een vondst van de kanunnik Riquardus. Deze heeft te Reims Flodoard' « Historia » gelezen en gedacht er te kunnen uit afleiden dat Ebbo de schenker van de relikwieën was. Riquardus heeft zijn vondst naar Brugge medegebracht, alwaar ze dan verder verspreid werd en ingang vond. Riquardus was echter op een dwaalspoor. Het was wel Boudewijn I die de relikwieën van Reims naar Brugge bracht :

« Die brochte Sente Donase van Riemen. »

In 860 was er nog geen breuk ontstaan tussen Hincmar en graaf Boudewijn. Boudewijn kan de relikwieën van Ebbo niet hebben ontvangen, dan van Hincmar, wat vóór 862 zeer goed aan te nemen is. De betrekkingen tussen beiden waren dan nog door niets verstoord. Het zou echter veranderen. Het moet ons nu ook niet verwonderen dat Flodoard te Reims niets over de translatio van de H. Donatianus gevonden heeft. Nadat Hincmar Boudewijn in de ban had geslagen, zal hij er wel hebben voor gezorgd dat geen enkele schriftelijke vermelding van deze « translatio » te Reims zou overblijven. We zouden het H. Sproemberg kunnen nazeggen : « Wenn Hinkmar... de translatio... in seinem historischen Arbeiten und Aufzeichnungen verschwieg, so entspricht das durchaus seinem Charakter »<sup>17</sup>.

Boudewijn ontving dus, zoals de Brugse overlevering het vertelt, de relikwieën van Sint-Donaas te Riemen (Reims) van Hincmar. Hij bracht ze naar zijn graafschap. Hij zou ze later in Brugge brengen. In afwachting dat hij er een kerk zou bouwen, om ze er te laten berusten, trouwde hij ze toe aan de kloosterkerk van Torhout. Torhout lag op de weg naar Brugge en behoorde hem toe. Wanneer hij zijn burchkerk had gebouwd « onser Vrouwen teeren », werden de relikwieën naar de kerk overgebracht : « Ende dedene leggen indie kerke ». De valse brief van Arnulf I zou dan toch de trouwe weergave zijn, niet enkel van de Brugse overlevering, maar ook van een historisch feit : « quem honorifice

(16) Ph. GRIERSON, *a. w.* blz. 188.

(17) H. SPROEMBERG, *Die Entstehung* blz. 36. De woorden : seine gewisz widerwillige Mitwirkung » zijn vervangen door... de translatio.



susceptum detulit ad cenobium quod nuncupatur Turholt atque inde ad Bruggas portum, quo nunc quiescit, cum magno psallentium choro asportari fecit.»

Zo die voorstelling de juiste is, dan is ze een bewijs te meer dat Boudewijn I reeds vóór 862 graaf in onze kuststreken was, graaf van de gouw Vlaanderen-Aardenburg en van de gouw Waas, misschien ook van de gouw Gent en van de gouw Mempiscus.

Het kloosterdomein Torhout lag in de gouw Mempiscus. Het staat vast dat graaf Ragnar (Reginarius) niet lang na het verdrag van Verdun (843) van Karel de Kale dit gesecculariseerde domein verkreeg. Men kan er uit besluiten dat hij graaf van Mempiscus was<sup>18</sup>. De graven, die koninklijke ambtenaren waren, werden toen niet bezoldigd maar kregen als vergoeding en dotatie de beschikking over een of meer domeinen die in hun ambtsgebied lagen. Ragnaar kan ook terzelfdertijd graaf van Vlaanderen zijn geweest. Hij viel echter een hele tijd nadien (nam multo post) in ongenade. Hoeveel jaren die «hele tijd» bedroeg weten we niet. Professor F. Ganshof schrijft: «Or ce comte a dû connaître après 853 une prompte disgrâce. Rien ne s'opposerait dès lors à ce que Baudouin ait, dès les années suivantes, été comte du Pagus Mempiscus, attendant à la Flandre»<sup>19</sup>. Ph. Grierson verschuift de ongenade van Ragnaar tot 860<sup>20</sup>. Het is mogelijk dat de graaf Ragnaar zolang in het bezit van het kloosterdomein Torhout is gebleven. Gezien zijn ontrouw, werd dit hem zeker, zoniet vroeger, dan toch in 860 ontnomen. Men mag aannemen dat Boudewijn I ten minste sedert 860 graaf van Mempiscus was. Hij beheerde aldus in naam van de koning verscheidene graafschappen<sup>21</sup>. Zo hij deze, na de verzoening met zijn schoonvader terugkreeg, wat als waarschijnlijk voorkomt, dan begrijpen we nu ook hoe Boudewijn in 864 bij machte was om een landingspoging van de Noormannen langs de Vlaamse kust te verijdelen. Deze werden door de bevolking van de kuststreek teruggeslagen: «Northmanni, qui cum plurimo navigio in Flandris appulerunt, resistentibus sibi paganibus, per Rhenum ascendunt»<sup>22</sup>.

We geven het toe: er wordt geen enkel aanvoerder genoemd; doch de bewoners van de kuststreek moeten een aanvoerder hebben gehad, en deze kan geen andere zijn geweest dan Boudewijn I. De basis en de hoeksteen van deze kustverdediging was Brugge, waar de graaf zich

(18) F. L. GANSHOF, *Revue belge de Philologie et d'Histoire*, blz. 379: «C'est en effet généralement dans un des comtés qu'il gouverne, qu'un comte obtient une abbaye».

(19) *Ibidem*, blz. 371.

(20) Ph. GRIERSON, *The Translation of the Relics of S. Donatian to Bruges*, in «*Revue Bénédictine*», XLIX (1937), blz. 183, «... in which case Reginar must have been disgraced in 860 for having favoured the invasion of Louis the German. — Reginar fell into disgrace and was deprived of Thourout... and Thourout seems to have passed after a short time into the hands of Baldwin of Flanders».

(21) F. GANSHOF, *Vlaanderen onder de eerste graven*, blz. 10: «Omstreeks het midden der IXe eeuw kent men in de Vlaamse «ruimte» onderscheiden groeperingen van dien aard, geplaatst onder het bewind van persoonlijkheden, die in de geschiedenis van het toenmalige West-Europa een belangrijke rol speelden».

(22) *Ann. Bertiniani*, a. 864, uitgave Waitz, blz. 72.



gevestigd en verschanst had. M. Sproemberg, aldus Prof. Ganshof, heeft zeer goed ingezien dat Brugge het centrum en middenpunt was van de bedrijvigheid van Boudewijn I, zoals ten andere de vlaamse overlevering getuigt<sup>23</sup>. Onder het ganse bewind van Boudewijn hebben de Noormannen nooit de gouwen waarover hij heerste betreden : hij heeft zich beslist tegen elke inval verzet en de Noormannen vreesden die graaf met een ijzeren arm. De plundering van zijn graafschappen begon slechts na zijn afsterven in 879. De titel van markgraaf kunnen we Boudewijn gerust ontzeggen : ook zonder deze titel verschijnt hij in de geschiedenis als een der sterkste afweerders van de Noormannen in het West-Frankische rijk.

We kunnen besluiten : Boudewijn was zonder twijfel geen homo novus, want hij was reeds graaf vóór 862. Alles noopt er ons toe te veronderstellen dat zijn graafschappen in het Noorden van West-Francia lagen, in het kustgebied. Elk argument dat werd aangehaald heeft op zichzelf geen kracht genoeg om zekerheid te hebben ; wanneer ze echter allen samen worden gevoegd, zijn ze overtuigend. Boudewijn was reeds vóór 862 graaf van Vlaanderen en van Waas, van de gouw Gent en de gouw Mempiscus, en vanuit Brugge beheerde hij deze graafschappen<sup>24</sup>.

(23) H. SPROEMBERG, *Die Entstehung...*, blz. 39 : « Brügge Ausgangspunkt und Eckstein der flandrischen Grafengewalt. »

(24) Misschien wel heeft hij zich eerst voorlopig te Torhout gevestigd, wat ons ook uitlegt hoe de relikwieën van Sint-Donatiaan daar hebben berust.

Zie verder over Boudewijn I in « *Sacris Erudiri* », Abdij Steenbrugge, VI - 1954 : E. H. J. NOTERDAEME, *Sysele en het Sint-Maartenskapittel van Utrecht*.